

مقدمه‌ای بر فیلمنامه‌نویسی

و

کالبدشکافی یک فیلمنامه

ابراهیم مکی

سروش

تهران ۱۳۹۸

شماره ترتیب انتشار ۳۰۶ / ۹

فهرست

مقدمه‌ای بر فیلمنامه‌نویسی،

۳	آعار سخن
۵	چگونه فیلمنامه به وجود آمد؟
۶	الف طولانی شدن فیلمها
۷	ب. اضافه شدن صدا بر تصویر
۱۰	فیلمنامه‌نویس و کارگردان
۱۱	مراپای داشتن فیلمنامه
۱۱	الف صرفه‌جویی در هزینه تولید فیلم
۱۲	ب. ثمربخش کردن ایده‌ها
۱۲	ح استعاده کردن ار تمام ایده‌ها
۱۳	د. مؤثرتر کردن ایده‌ها
۱۳	آیا فیلمنامه یک اثر هری کامل است؟
۲۳	شخصیت‌پردازی در داستان، فیلمنامه و نمایشنامه
۲۹	ماهیت مکالمه در داستان، نمایشنامه و فیلمنامه
۳۲	زمان در آثار دراماتیک
۳۵	رمان فیریکی
۳۹	رمان داستانی
۳۹	رمان دراماتیک
۳۹	زمان روانی

موضع حرکت در شعر، داستان، نمایشنامه و فیلمنامه
 رمان روانی سیما
 الف. در حوره تکلیکهای کارگردانی
 ب در حوره تکلیکهای فیلمنامه‌نویسی
 پایان سخن

کالبدشکافی یک فیلمنامه

پیشگفتار
 رمیسه‌های اجتماعی
 طرح‌خواهی ار دنگران
 شکل‌گیری یک ایده در ذهن
 رمان مناسب برای ثبت ایده‌ای که نه ده‌مان می‌رسد
 طرح اولیه
 معنا و مفهوم دادن به طرح اولیه از طریق تعیین ساختار نمایشی
 ۱ تصریح هدف
 ۲ اشخاص بازی
 ۳ ترتیب به هم پیوستن رویدادها
 خلاصه داستان فیلمنامه
 سحنی چند پیرامون ویژگیهای خلاصه داستان فیلمنامه
 «فیلم - داستان»
 نقطه شروع
 صحنه‌سندی کردن «فیلم - داستان»
 سسط و توسعه «فیلم - داستان» در قالب هر صحنه
 پیوند صحنه‌ها به یکدیگر
 تعداد صحنه‌های هر فیلمنامه

۴۵
 ۴۹
 ۴۹
 ۵۲
 ۵۶
 ۶۱
 ۶۵
 ۶۷
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۶
 ۷۷
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۷
 ۹۰
 ۹۵
 ۹۸
 ۱۰۱
 ۱۱۰
 ۱۱۳
 ۱۱۵
 ۱۱۶

حدود هر صحنه
 تعریف
 فیلمنامه صحنه اصلی
 کشمکش
 تجربه دراماتیک
 رویداد دراماتیک
 مفصلها
 تکمله

۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۳
 ۱۳۷
 ۱۴۲
 ۱۴۴
 ۱۴۶

آغاز سخن

قل از آنکه پرداریم به اینکه فیلمامه چیست و فیلمامه‌نویس از چه ویژگی‌هایی باید برخوردار باشد، لارم به توضیح است که آنچه در رمیئه فیلمامه‌نویسی مطرح می‌شود تنها برای آبهایی بیست که می‌خواهد فیلمامه‌نویس شود اطلاع از این مطالب برای کارگردانها و تهیه‌کنندگانی که می‌خواهد وظیفه خود را به نحوی مطلوب انجام دهد امری ضروری و غیرقابل احتساب است کسانی که می‌خواهد تدوینگر و یا مشی صحنه شوند، لارم است، کم و بیش از مانی آن اطلاع داشته باشند قصه‌نویسها باید به خوبی آن را بدانند و مقدمات سیمایی بدون آشنایی کامل با چند و چون آن امکان ندارد نتواند در تفسیر درست فیلمی که در نظر دارند، راه به حایی نبرند در یک کلام تمامی علاقه‌مندان واقعی سیمما — چه کسانی که به طریقی سراسر زندگی‌شان را وقف خدمت در راه گسترش زبان فیلم کرده‌اند، و چه آبهایی که می‌خواهند از دیدن فیلم لذت ببرند و نا بهره‌گیری صحیح از آن، لحظات عمر خود را پربارتر کند — برای درک درست سیمما، ناگیرند قل از هر امری به فیلمامه پردارند

دکر این نکته البته دال بر آن نیست که ما فیلمامه را اصل ندانیم و برای آن ارزشی، به فرص، بیش از فیلمرداری و یا طراحی صحنه قایل شویم؛ نه، ایحا مسئله، مسئله ارزش‌گذاری نیست نحوه روبارویی با یک شکل هنری، یعنی سیمما مطرح است که به رعم آنکه هنری مستقل محسوب می‌شود؛ مع‌هذا، به صورت ظاهر هم که شده، خود ترکیبی از چند هر دیگر است از این رو، چه نپسندیم و چه از آن دل‌آزرده باشیم،

می‌گمان اکسون دیگر محرر شده است که در سیمما، آن کس که نا ترکیبی موزون و متعادل جمیع عناصر و احزای پراکنده یک فیلم را به هم می‌پیوندد و از آن کلیتی یکپارچه می‌آفرید کارگردان است البته می‌دانیم که در ابتدا کارگردان، به خصوص، نویسنده فیلمنامه فیلمهایش بیز بوده است فیلمهایی که به علت کوتاهی طول رمانشان، احتمالاً حتی بدون آنکه بر صفحه کاعدی ششید، مستقیماً از سینه کارگردان بر نوار سلولوئید نقش می‌بستند یعنی در واقع فیلمساز تنها نا یک ایده کلی و یا فکر اصلی^۱ در محل فیلمبرداری حاضر می‌شد و این فکر را هنگام تمرین در مقابل دوربین، و اکثراً به مدد کلیشه‌هایی که از پیش برای این نوع کارها وجود داشت سسط و گسترش می‌داد تا در نهایت آن را در قالب یک فیلم کوتاه چند دقیقه‌ای به تماشاگران عرضه کند از این جهت، فیلمهای اولیه تاریخ سیمما، شاهی بسیار زیاد به نمایشهای کم‌دیا دلارته^۲ قرن شانزده و هفده ایتالیا و یا همتای ایرانی آن، یعنی نمایشهای تحت حوصی داشت

در این نوع نمایشها، سرپرست گروه که اغلب وطیفة نویسندگی، کارگردانی و احزای نقش اول نمایش را بر عهده دارد، تنها نا مطرح کردن کلی داستان برای اعضای گروه، وطیفة نویسندگی خود را پایان یافته تلقی می‌کند و آن گاه نا تقسیم نقشهای داستان بین آنها، انحام دادن سایر حسه‌های نمایش، یعنی حان بخشیدن لحظه به لحظه به ماحزای مربور، و گوشت و حون دادن به شخصیت‌های آن را بر عهده ایشان وامی‌گذارد تا ضمن تمرینی مختصر و البته بیشتر به برکت مهارتهای تکنیک و انداعات شخصی و سابقه و سستی که در این رمیبه وجود دارد، به بدیهه‌سازی در مقابل تماشاگان بپردازد دامنه این‌گونه نمایشها، در ایتالیا و در قرن هیجدهم به همت نویسندگانی چون کارلو گالدوبی و کارلو گوتسی^۳ گسترشی فوق‌العاده یافت، در پیچ و خمهایی جدید افتاد و نا دور شدن از لودگیهایی سطحی و ورود به عرصه وجدانیات اشخاص ناری^۴، حیثیت و اعتبار ادبی قابل ملاحظه‌ای پیدا کرد در ایران بیز از برکت قلم هرمدانی همچون علی

نصیریان و بهرام بیضایی، سیاه و سیاه‌ناری ارزشهای نهفته در ذات خود را بروز داد و در پهنه ادبیات دراماتیک مقامی سس اربده برای خود پیدا کرد
فیلمهای تاریخ سیمما، صرف‌نظر از آبهایی که به ثت رویدادهای واقعی، و یا ثت ساده تئاترهای صحنه‌ای پرداخته‌اند، ابتدا بیشتر متکی بر بدیهه‌پردازی بوده‌اند و چه‌سا فیلمنامه‌فیلمی — که فقط طرحی کلی از نحوه احزای آن فیلم را در بر می‌گرفت — اگر روی کاغذ هم می‌آمد، به صورت یادداشتی سردستی بر پشت یک پاکت سیگار نوشته می‌شد و پس از فیلمبرداری از صحنه‌های موردنظر — که این امر بر اغلب همچون سایر وظایف برعهده کارگردان بود — در سد کاغدهای باطله حا می‌گرفت و به کلی فراموش می‌شد

چگونه فیلمنامه به وجود آمد؟

نا مرور رمان و گسترده شدن دامنه سینما در عرصه‌های گوناگون، هم از منظر طولانی شدن زمان نمایش یک فیلم^۱، هم از نظر پیدا شدن تکنیکهایی جدید برای قصه‌گویی در سینما^۲، و هم از جهت اختراعات و پیشرفتهای فی^۳، صورت پیش‌بینی وقایعی که می‌باید به روی نوار سلولوئید مستقل شود و همچنین لروم پیدا کردن شیوه‌هایی برای رفع مشکلاتی که به هنگام فیلمبرداری پیش می‌آمد به شدت احساس می‌شد. پیش‌بینی این نکات و یافتن راه‌حلهایی مناسب برای رفع مشکلاتی که فیلمساز به هنگام فیلمبرداری از صحنه‌های گوناگون احتمالاً نا آنها مواحه می‌شد، فیلمنامه را به وجود

۱ طول مدت نمایش فیلمهای یک حلقه‌ای اولیه، چیزی در حدود یک دقیقه یا کمی بیش از آن بود (باعان حیس شده، ساخته لویی لومیر، ۱۸۹۵) که کم تا حد فیلمهای بیست حلقه‌ای (سیدرلا، ساخته ژرژ مهلیس، ۱۹۰۲) افزایش پیدا کرد.

۲ همچون کشف تدوین (editing)، نمای درشت (close-up)، نمای متحرک (dollyshot) و یا انواع رطهای تصویری (transitions) که گرچه بیان سیمایی را رساتر کرد، اما بی‌شبهه بر پیچیدگیهای آن افزود.

۳ همچون اضافه شدن صدا بر تصویر، اختراع لره‌های گوناگون و موفقیت‌هایی که در حساس‌تر کردن مواد حساس فیلمها و ساختن انواع پروژکتورها به دست آمد.

1 main idea
2. Commedia delle arte
3 Carlo Goldni, Carlo Gozzi
4 Characters